

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.01.103>

JEL classification: O10, O13, Q01, Q50
UDC: 332.012.2

Богдана КОСОВИЧ

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки підприємства,
Львівського національного університету імені Івана Франка, Україна
E-mail: bogdanna_k@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-4760-3098

СУЧАСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ

АНОТАЦІЯ

Вступ. Планетарні кліматичні зміни, російська військова агресія визначають важливість питань екологізації та пошуку рішень для її успішного розвитку. Розвиток екологізації на сьогодні є одним із першочергових питань в порядку денному. Адже присутній ряд екологічних проблем, що потрібно терміново вирішувати саме через екологізацію. Екологізація в своїй сутності формує нові підходи до ведення господарської діяльності, які дають змогу підвищити ефективність використання природних ресурсів з одночасним збереженням природного середовища, його поліпшенням на різних рівнях й забезпеченням загального добробуту для життєдіяльності людини. Однак виходячи з сучасних тенденцій розвитку, екологізація зустрілась з певними перешкодами для її успішної реалізації. Запропоноване дослідження присвячене узагальненню і формулюванню власного бачення причин того, чому екологічні питання вирішують недостатньо ефективно.

Мета наукової праці полягає у визначенні об'єктивних та суб'єктивних перешкод успішного розвитку екологізації як важливої складової забезпечення сталого розвитку та напряму гуманізації сучасного суспільства.

Метод (методологія). У дослідженні використано низку загальнонаукових та спеціально наукових методів, насамперед: аналізу та синтезу для виявлення причин неналежного рівня екологізації усіх складових життя сучасного суспільства, зокрема економіки; систематизації – узагальнення й виокремлення об'єктивних та суб'єктивних перешкод екологізації; ґносеології – окреслення основних проблемних причин розвитку екологізації в період сучасності.

Результати. За результатами проведеного дослідження аргументовано важливість інтенсифікації вирішення екологічних проблем, що стоять перед сучасним людством. Виявлено комплекс чинників, що гальмують еколого-орієнтовані зусилля світової спільноти. Їх розмежовано на об'єктивного та суб'єктивного характеру перешкоди. Розглянуто сутнісну характеристику виокремлених перешкод. Звернуто увагу на екологічні виклики, спричинені військовим вторгненням російських окупантів в Україну. Визначено необхідність формування системного та комплексного інструментарію засобів боротьби з екологічними проблемами через міжнародні об'єднання. Також запропоновано перехід до реальних рішучих дій та формування інституту міжнародної екологічної відповідальності.

Ключові слова: екологізація; екологічна проблематика; екологічне підприємництво; кліматичні зміни; екоінновації; детермінанти екологізації.

Вступ

Початок нового тисячоліття, яке виходячи з логіки суспільної еволюції, має бути новітньою людинонаправленою епохою, ознаменувався

низкою викликів та загроз для людини. Екологічні виклики, пов'язані з планетарною зміною клімату, ганебною військовою агресією та погіршенням стану довкілля, впливом світової коронавірусної пандемії останнім

© Богдана Косович, 2023

Отримано: 07.03.2023 р.

Рекомендовано до друку: 12.03.2023 р.

Опубліковано: 29.03.2023 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати:

Косович Б. Сучасні детермінанти розвитку екологізації. *Економічний аналіз*. 2023. Том 33. № 1. С. 103-112. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.01.103>

часом посіли перші позиції серед ризиків світового розвитку. Про це однозначно свідчать документи ООН³ та її спеціалізованих органів, рішення G7 [1; 2; 3] та G20 [4], матеріали Всесвітнього економічного форуму [5] та його щорічне профільне видання – “Доповідь про глобальні ризики” (Global Risks Report) [5].

Екологічна проблематика – одна із найбільш популярних серед науковців та практиків. Про екологію ведуть мову на усіх рівнях. Чи не всі себе вважають фахівцями з питань екології. Підписано багато міжнародних правових актів¹, прийнято чимало нормативно-правових актів на національному рівні⁴, написані монографії, захищені дисертації – все для збереження навколишнього природного середовища. І нарешті, напевно після 20-ти річного періоду всезагальної боротьби за екологію світ констатує – ми перед загрозою кліматичної катастрофи. Це означає, що екологічна проблематика і далі залишається актуальною темою.

Екологічні питання розглядалися представниками напевно усіх наук, перелік їх імен займе не одну сторінку, тому згадаємо лише деяких науковців та проблематику, яку вони досліджували. К.-Ф. Шлейсснер [13] відзначає важливість внеску кожної країни у скорочення викидів для зменшення глобального потепління. О. Панченко, М. Домашенко, О. Люльов, Н. Далевська [15] здійснюють аналіз екологічно-економічних втрат процесів екологізації. Ю. Харарі [16] висвітлює порушення екологічної рівноваги на планеті. Екологічна проблематика була також об’єктом і наших попередніх досліджень, зокрема вивчалась сутність екологізації, її

важливість у стабілізації глобальних кліматичних змін, екологізація як напрям інноваційного розвитку підприємництва [6], розглядались гуманістичні аспекти екологізації економіки [19].

Мета і завдання статті

Водночас на тлі всебічної наукової визначеності додаткової уваги потребує вивчення перешкод, що сьогодні нівелюють еколого-направлені зусилля людської спільноти. З цією метою визначимо об’єктивні та суб’єктивні перешкоди екологізації як важливої складової забезпечення сталого розвитку й напряму гуманізації сучасного суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження

Розв’язана росією війна проти України перекреслила сформовані зусиллями багатьох поколінь норми міжнародного права, проголошену ООН ідеологію людиноцентризму.

Екологізація – інноваційний процес послідовного впровадження нової техніки й технології, нових форм організації виробництва, виконання управлінських та інших рішень, які дають змогу підвищити ефективність використання природних ресурсів з одночасним збереженням природного середовища, його поліпшення на різних рівнях й забезпечення загального добробуту [6, с. 63].

Запропоноване дослідження зорієнтовано на узагальнення і формулювання власного бачення причин того, чому екологічні питання вирішують недостатньо ефективно. На рис. 1 визначено дві групи основних причин

³Так, тільки на рівні ООН прийнято низку документів, що пропагують економічно привабливу екологічну політику «зеленого» зростання: Декларація ООН «Цілі розвитку тисячоліття» (2000 р.); «Програма ООН з навколишнього середовища. Ініціатива з «зеленої економіки» (2009 р.); «На шляху до зеленого зростання» ООН (2011 р.); «На зустріч «зеленій економіці» на шляху до сталого розвитку та викорінювання бідності». Узагальнювана доповідь для представників владних структур. Програма ООН з навколишнього середовища (2011 р.); «Зелена промисловість. Шлях до ресурсозбереження та скорочення викидів CO₂ до атмосфери. Перспективи та проблеми сталого

промислового зростання ЮНІДО» ООН (2011 р.); Рамкової конвенції ООН з питань зміни клімату (United Nations Framework Convention on Climate Change, UNFCCC); Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development.

⁴ В Україні, для прикладу, ухвалено такі документи: «Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища України на період з 2011 до 2015 року», «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», Закон України «Основні засади (Стратегія) державної екологічної політики на період до 2030 року»; Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року.

екологізації, що виникли на початку третього тисячоліття. Перша група розглядає об'єктивні чинники перешкод успішного розвитку екологізації, а друга група включає суб'єктивні

детермінанти успішного розвитку екологізації. На сьогодні екологізація є важливою складовою забезпечення сталого розвитку та напряму гуманізації.

Рис. 1. Детермінанти розвитку екологізації (розроблено автором)

Визначені на рис. 1 основні об'єктивні та суб'єктивні детермінанти перепон успішного розвитку екологізації розглянемо більш детально.

Об'єктивні причини перепон успішного розвитку екологізації

Демографічні зміни. Кількість населення планети постійно зростає. Людина потребує їжі, одягу, житла та інших об'єктів першої необхідності. Для цього вона повинна мати можливість реалізувати себе як суб'єкт економічних відносин. Відповідно бурхливо розвивається промисловість та сфера послуг, ростуть міста, освоюються нові території, вирубуються для потреб сільського господарства ліси і таке інше. Зростає потреба у більшій кількості природних ресурсів: води, нафти, газу, сільськогосподарської продукції.

Відновлювані джерела енергії не встигають забезпечити зростаючі «апетити» суспільства. Природа виснажується і вичерпується. Прогнозують, що дуже скоро людство очікує проблема нестачі прісної води. Цей процес інколи пов'язаний із прямою шкодою для навколишнього природного середовища – забруднення річок та територій, гори відходів, шкідливі викиди тощо. Мегаполіси у багатьох країнах уже сьогодні починають задихатись. Все частіше у цих країнах до факторів виробництва включають не лише екологічність, а й просторовість. Це зумовлює потребу інтенсивного розвитку екологізації побудованої на еко-інноваційних технологіях безпечних для всієї планети та кожної людини⁵.

Розширюється зміст та обсяг самих людських потреб. Так, якщо в Україні ще

⁵ Такі еко-інноваційні розробки забезпечуватимуть сталий розвиток, ревіталізаційні процеси та

генеруватимуть нові екологічні ідеї безпечного життя на планеті.

декілька десятків років тому легковий автомобіль був предметом розкоші, то тепер він є практично у кожній сім'ї. І навіть цього уже недостатньо – треба уже два, а то й три авто. Це сприяє автомобілебудуванню та збільшенню кількості шкідливих викидів. Раніше людина була щаслива, отримавши доступ до найпростіших суспільних благ соціально-економічного характеру. Зараз вона уже потребує забезпечення духовних запитів. Так, у останні роки велетенського розмаху набув туризм. Як результат, для прикладу, деякі європейські міста просто задихалися від навали туристів, що не може не впливати на екологію. Цікавий приклад Венеції. Коли через COVID-19 кількість гостей міста суттєво зменшилась у його канали почали запливати дельфіни.

Економічна бідність окремих країн. Сумні економічні реалії не дають окремим державам можливості думати про екологію. Наприклад, Бангладеш. У територіальні води цієї країни транспортуються для утилізації непридатні для використання кораблі чи не з усього світу. Залишки пального й різноманітні відходи скидаються прямо у море, так як і гори сміття річками цієї держави. Світове співтовариство розуміє шкідливість використання вугілля для енергетичних потреб, однак небагаті держави не можуть відмовитись від нього. Інша проблема бідних держав в тому, що їх забрудненість зростає через ввезення для зберігання, захоронення чи утилізації на їх території шкідливих відходів.

Непропорційне перенаселення окремих країн чи територій. Це таїть у собі низку негативних чинників: експлуатуються усі дари природи, що тільки можуть використовуватись (тим самим порушується природний баланс); надлишок робочої сили дозволяє економити на умовах праці та дотриманні різноманітних норм, у тому числі й екологічних (так, багато різноманітної техніки утилізуються без дотримання будь-яких екологічних правил); у своєрідних людських мурашниках, де люди проживають у картонних будиночках (ми бачимо чимало таких місць навіть у високо розвинутій Індії), далекий від нормального рівень дотримання санітарних норм.

Суб'єктивні причини перепон успішного розвитку екологізації

Геополітичні устремління багатьох держав. Ми бачимо конкурентні перегони та посилене освоєння різними державами Арктики та Антарктики й відповідно порушення існуючого на них екологічного балансу.

Справжнім викликом для світу стала російська військова агресія проти України. Міжнародна спільнота вочевидь і не зрозуміла чим могло закінчитись для неї обстрілювання російськими військами найбільшої у Європі Запорізької АЕС та пожежа на одному з її блоків. Чи чого вартують погрози московського агресора путіна застосувати ядерну зброю?

Кожного дня починаючи з 24.02.2022 року воєнне російське вторгнення в Україну наносить неймовірні екологічні збитки. Оперативний штаб при Державній екологічній інспекції України з початку широкомасштабного російського вторгнення зафіксував 257 злочинів проти довкілля [7]. Завдані збитки російськими окупантами ЧАЕС та зоні відчуження сягнули 2 млрд грн. Їх перелік з кожним днем війни зростає, серед важких екологічних злочинів є: удари по коксохімічному заводі та об'єктах енергетичної інфраструктури; уражено герметичність гілки аміакопроводу в Бахмутському районі (зафіксовано витік аміаку з радіусом можливого ураження близько 4 км, а на пошкодженому відрізку трубопроводу знаходилося орієнтовно 250 тон аміаку); забруднення атмосферного повітря внаслідок пожеж на 3 нафтобазах (сума збитків становить майже 225 млн грн); безперервне й інтенсивне забруднення атмосферного повітря продуктами горіння внаслідок російської атаки нафтогазовидобувного комплексу у Сумській області (сума шкоди перевищила 140 мільйонів гривень); внаслідок обстрілу заводу "Азот" стався витік азотної кислоти, а на складах цього заводу ще зберігався метанол [8]. Через пожежі на нафтобазах в атмосферне повітря потрапило понад 499 тисяч тонн токсичних речовин. Внаслідок забруднення можливе випадання кислотних дощів, які завдаватимуть значної шкоди довкіллю.

Перші висновки фахівців UNEP [9] після проведеного попереднього моніторингу екологічної ситуації в Україні є невтішні. Війна буквально отрує українську територію та становить загрозу екосистемі. Виявлено та

зафіксовано тисячі випадків забруднення повітря, води, землі та деградації екосистем, що становить загрозу не лише для України, а й сусідніх країн. Збитки, які російські окупанти завдали екології України вже становить понад \$46 млрд. Основну частину обрахованих збитків на сьогодні становить забруднення повітря – \$27 млрд. [10].

Через дії російських військ пожежами пошкоджено понад 17 тис. гектарів лісів природно-заповідного фонду у Луганській області та понад 4500 га лісу на Херсонщині. За даними Державної екологічної інспекції, загальна сума завданих збитків перевищує 38 млрд грн. [7] Через окупацію належне обслуговування гідроелектростанцій є під загрозою. Знищена військова техніка та боєприпаси, розірвані ракети та авіабомби забруднюють ґрунт і підземні води хімічними речовинами, у тому числі важкими металами. Події в Україні висвітили ганебну практику російських військ бомбардувати артилерією та авіацією громадянські цілі (у т. ч. дитсадки, школи, лікарні, торговельні центри, університети, житлові будинки). Атаки російськими військами інфраструктури вздовж узбережжя Чорного та Азовського морів призвели до забруднення вод і поширення токсинів у море. Тому почали гинути дельфіни.

Запорізька АЕС продовжує працювати в окупації під контролем російських військових. Весь персонал працює під великим тиском загарбників. Обстріли території України крилатими та оперативно-тактичними ракетами, потенційно можуть призвести до планетарної катастрофи, більшої за своїми наслідками, ніж Чорнобильська та Фукусімська аварії разом узяті [7]. Тому ядерна безпека продовжує перебувати під загрозою. Руйнування цивільних поселень призводить до забруднення довкілля будівельним сміттям та азбестом. Наслідки такого забруднення довкілля будуть проявлятися роками. Спалені окупантами пшеничні поля та інші посівні,

блокування експорту зерна тощо призводить до світової продовольчої кризи. Ці факти вже спостерігаються в Шрі-Ланці.

У вересні 2015 р. на 70-й сесії Генеральної Асамблеї ООН 193 країнами-членами ООН, у тому числі Україною, було затверджено Порядок денний до 2030 року «План дій для людей, планети та процвітання» [11], що поставив перед усіма країнами світу складні та амбіційні завдання щодо забезпечення сталого розвитку та схвалено 17 глобальних ЦСР, 169 завдань розвитку, 232 відповідні показники. Цим документом було визначено стандарти якості життя, які мають бути забезпечені для всіх людей планети до 2030 року.

Проте як бачимо у 2022 році не то що виконуються, а жорстко порушуються всі норми, цілі і завдання задекларовані на міжнародному рівні 193 країнами-членами ООН щодо перспектив розвитку людства. Чи можливе таке в цивілізованому світі? До яких наслідків в майбутньому (вже завтра) призводить кожен день російської агресії в Україні?

Пріоритет власних матеріальних та інших економічних інтересів над загальнолюдськими. Світове співтовариство постійно намагається дійти згоди щодо раціонального використання природних ресурсів та спільні дії спрямовані на охорону навколишнього природного середовища. Сьогодні усі говорять про кліматичну загрозу, домовляються про обмеження шкідливих викидів й невикористання шкідливих для природи засобів та пристроїв. Такі зусилля формалізуються у міжнародно-правових актах й взаємних зобов'язаннях. Однак завжди є окремі держави, як не підписують екологоспрямовані документи чи не ратифікують їх. Так, Кіотський протокол, правонаступницею якого з 2015 року є Паризька кліматична угода⁶, тривалий час не підписували США, оскільки це напевно не

⁶ Паризька кліматична угода - це міжнародний договір, що об'єднує зусилля у боротьбі зі зміною клімату (2015 р). Він охоплює пом'якшення наслідків зміни клімату, адаптацію та фінансування. Довгострокова ціль Паризької угоди щодо температури полягає в тому, щоб утримати зростання середньої глобальної

температури значно нижче 2 °C (3,6 °F) порівняно з доіндустріальним рівнем, і бажано обмежити підвищення до 1,5 °C (2,7 °F), визнаючи що це суттєво зменшить наслідки зміни клімату. Викиди необхідно скоротити якнайшвидше та досягти чистого нуля до середини 21 століття [12].

відповідало їхнім внутрішнім економічним інтересам.

Джо Байден у перший день своєї президентської каденції виправив цю помилку та підписав документ щодо повернення участі США до Паризької угоди. Глава Держдепартаменту США Ентонні Блінкен підкреслив, що Паризька угода – це безпрецедентна основа для глобальних дій, щоб уникнути катастрофічного потепління планети та посилити стійкість всього світу до наслідків змін клімату.

Щоб глобальне потепління не перевищувало 1,5 °C, викиди потрібно скоротити приблизно на 50% до 2030 року. Це спільний внесок кожної країни, визначений на національному рівні [13]. Лише спільними планетарними зусиллями можна виробити й забезпечити дієві шляхи екологізації та її успішний розвиток.

Низька екологічна свідомість та культура. Прикладів багато й вони стосуються громадян різних держав. На жаль, це властиво й окремим українцям. У цьому плані дивує: як у гирлі карпатських річок можна побачити багато пластикових пляшок та іншого сміття? Складається враження, що скоро весь світовий океан перетвориться на величезне сміттєзвалище. Екологічна свідомість пронизує усі сторони людського життя – від ставлення до зелених насаджень до використання екологічно безпечних засобів існування. Звичайно у різних спільнотах рівень екологічної культури є різним, однак важливо, щоб він став частиною загальнолюдської свідомості.

Постійне прагнення людини підкорити природу та нав'язати їй свої закони. Острівців дикої природи у світі залишається мало. Людина рухається далі і далі, створюючи загрозу для окремих екосистем. А потім створює штучні заповідники та парки, що є безсумнівним позитивом. Однак, природа має свої правила, відповідно до яких все живе має своє призначення. Цікавим у цьому плані є процес самовідтворення у зоні відчуження Чорнобильської АЕС. Утвердження у свідомості людини, установки про своє верховенство над природою. Ще древні філософські доктрини Китаю, зокрема конфуціанство, розглядали людину як частину всесвіту, спонукали її жити у гармонії з

природою, дотримуватись всеохоплюючих правил. Сьогодні людина вважає, що вона вершина всього, що все що її оточує – повітря, вода, земля, надра, тваринний та рослинний світ повинні їй служити. Натомість природа має власні закони й опирається і як результат – загроза кліматичної катастрофи.

Прагнення людини до оволодіння новими технологіями та науковими вершинами. Електроніка, комп'ютеризація, зв'язок, нові форми комунікування, електронний сервіс та багато іншого. А чи все це таке безпечне для навколишнього природного середовища? Адже серед причин зменшення у світі популяції бджіл поміж іншого називають мобільний та супутниковий зв'язок. Відзначаючи проривний науковий характер використання мрії усіх фізиків світу Великого адронного колайдера, фахівці звертають увагу і на його можливий негативний вплив на природу [14].

Ризиковість інвестицій в екологізацію. Будь-які екологічні проекти є важливими, однак затратними. Інвестор вкладаючи кошти хоче отримати результат з мінімальним ризиком. Бажання інвесторів мінімізувати ризики, пов'язані з факторами навколишнього середовища. Виникає питання про формування оптимальної структури залучення інвестицій у підприємництво з їх еколого-економічною складовою. Для зменшення ризику учені [15] пропонують проводити оцінку екологічно-економічних втрат для інвестора.

Екологічні ризики, що впливають на інвестиційні очікування інвесторів, є центральним елементом моделі, яку потрібно ретельно оцінювати. Підвищення інвестиційної привабливості діяльності підприємств має базуватися на формуванні мотиваційних стимулів до залучення коштів на основі визначення еколого-економічної оптимальності інвестиційних рішень. Інвестиційна діяльність у підприємстві повинна здійснюватися відповідно до принципів сталого розвитку. Пропонується оцінювати якість інвестиційних рішень на основі розрахунку еластичності доходу інвестора до екологічних ризиків.

Недбале ставлення до питань екологічної безпеки на рівні окремих держав. Харарі Ю. Н. зазначає «розвиток людства дестабілізує економічну рівновагу на планеті в незліченні

способи, які ми лише почали виявляти. Людство спізнюється в усвідомленні цієї небезпеки й ще мало-що зробило стосовно цього. Попри усі розмови про забруднення, глобальне потепління і зміну клімату, більшість країн все ще мають докласти серйозних економічних чи політичних зусиль, щоб досягти поліпшення ситуації» [16, с. 31].

Названі перешкоди звичайно мають свою національну специфіку. Так, у Аналітичній доповіді [17] серед проблем реалізації екологічної політики в Україні виділяють: відсутність системи екологічної освіти «дитячий садок-школа-університет-підвищення кваліфікації»; відсутність розмежування управління природокористуванням та контролем за станом навколишнього природного середовища; інформування експертів та громадськості з екологічних питань; відсутність системного моніторингу стану навколишнього природного середовища на основі сучасних технологій; проблеми реконструкції інфраструктури житлово-комунального господарства населених пунктів, перш за все великих міст; екологічні проблеми пов'язані із поводженням з: небезпечними відходами, зруйнованими сховищами, знятими з експлуатації шахтами та кар'єрами, іншими спадками радянської індустріалізації; проблеми деградованих в результаті виснажливої та екологічно недбалої експлуатації сільськогосподарських земель; руйнація природного середовища унікальних рекреаційних регіонів – Криму та Карпат в результаті несистемної і, часто, безконтрольної господарської діяльності [17, с. 6-7].

Перелік названих причин показує, що косметичного та декларативного характеру діями у напрямку всебічної екологізації суспільного життя тут не обійдеться. Виходячи із глобалізаційних процесів сьогодні необхідно вести мову про визначальну роль *міждержавних об'єднань*.

На міжнародному рівні економічно розвинені держави спільно шукають шляхи екологізації. Країни «Великої сімки» на саміті у Великій Британії [1] 12 червня 2021 року, домовилися протидіяти впливу Китаю – шляхом запровадження багатомільярдного інфраструктурного проєкту «Відновлення кращого світу» (Build Back Better World, B3W) на

протипагу китайській ініціативі «Один пояс, один шлях» [1]. Такий проєкт передбачає укладання з країнами, що розвиваються, угод для розвитку таких галузей, як збереження клімату, охорона здоров'я, громадська безпека, цифрові технології та гендерна рівність.

За останній період часу держави докладають все більше зусиль у пошуку можливостей екологізації. Про це свідчать численні міжнародні зустрічі на яких першочерговими питаннями є екологічні. Так на саміті «Великої двадцятки» у 2021 році центральними темами були зміни клімату та сталий розвиток. Обговорювались питання про роль приватного бізнесу у боротьбі з кліматичними змінами. G20 намагається підкреслити, що заможні країни повинні витратити 100 млрд доларів на рік для допомоги більш бідним державам адаптуватися до змін клімату [4].

На саміті G7 (26-28 червня 2022 р.) окрім основного питання – війни в Україні, важливе місце приділено кліматичним діям, енергетичним переходам та глобальній продовольчій безпеці. Через проблеми з енергетичною безпекою лідери G7 спільно працювали над створенням міжнародного Кліматичного клубу, який сформовано навколо трьох стовпів: просування амбітної та прозорої політики пом'якшення наслідків зміни клімату в напрямку кліматичної нейтральності; трансформація промисловості для прискорення декарбонізації; підвищення міжнародних амбіцій через партнерство та співробітництво для сприяння кліматичним діям. «Кліматична криза, пандемія коронавірусу і, звичайно не в останню чергу, війна проти України знову посилюють загрозу голоду», – зазначив на саміті Ентонні Блінкен [2].

На саміті G7 федеральний канцлер Олаф Шольц [3] підкреслив, що країни «Великої сімки» мають намір відповідати своїм глобальним завданням – зокрема, у сфері захисту клімату. «Нам потрібно бути більш амбітними, якщо ми хочемо досягти наших кліматичних цілей», – зазначив Олаф Шольц, додавши, що відкритий кліматичний клуб буде спрямований на сприяння співпраці, підтримку конкурентоспроможності та перетворення

захисту клімату на конкурентну перевагу [3]. Саміт лідерів G7 під загальною темою «Прогрес до справедливого світу», передбачає вирішення п'яти основних цілей: стійка планета; економічна стабільність і трансформація; здоровий спосіб життя; інвестиції в краще майбутнє; сильніші разом.

Боротьба за екологію має стати ключовим пунктом програм усіх політичних партій. Державна політика у механізмі екологізації відіграє провідну роль. Вона визначає умови раціонального використання природних ресурсів, поліпшення якості навколишнього середовища, створює інституціональне забезпечення екологізації суспільного виробництва, формує міжнародні екологічні відносини та спільні екологічні проекти.

В рамках Green Week⁷ 2022 учасники обговорили складну ситуацію у екологічній політиці, зокрема як руйнування природи в Україні російським агресором вплине на світову екосистему, післявоєнне відновлення, енергетичний баланс ЄС та доступ до критичної сировини.

Міністр захисту довкілля та природних ресурсів України Р. Стрілець у виступі на Green Week зазначив: "Війна в Україні, це не лише втрати для українського довкілля, адже всі екосистеми пов'язані. І якщо російські ракети літають над АЕС, то це проблема всього світу. Нафта, яка потрапляє у річки внаслідок бомбардування росіянами українських АЗС, хімікати у ґрунтах, спалення лісу росіянами в Україні – це також проблеми всього світу. Тому правовий фронт під час війни важливий не лише для нас, українців, але й для майбутнього всієї цивілізації" [18].

Поступальна людиноорієнтована еволюція української економіки має забезпечуватись якісною нормативно-правовою базою, яка б відповідала вимогам ЄС [19, с. 340].

Висновки та перспективи подальших розвідок

Підсумовуючи, можемо зазначити, що курс на екологізацію, проголошений міжнародним співтовариством на перетині XX та XXI століть з метою запобігання екологічній катастрофі сьогодні зустрівся з низкою перешкод об'єктивного та суб'єктивного характеру. Ці перешкоди сьогодні у плані подолання мають складний характер. Тому постає нагальна необхідність об'єднання зусиль усіх держав, формування системного та комплексного інструментарію засобів боротьби з ними. При цьому вагому роль повинні відігравати міжнародні об'єднання, адже екологічні проблеми є всеохоплюючі, їх потрібно вирішувати спільними зусиллями. Настав час переходити від декларацій до реальних дій. На нашу думку позитивне значення у цьому плані може мати інститут міжнародної екологічної відповідальності. Проблематика ефективності такого роду відповідальності є предметом окремого наукового дослідження.

Екологізація набуває все більшої популярності в суспільному розвитку. Модель успішної екологізації України, яка постраждала і страждає від російської агресії має прискорено сприяти відновленню і зміцненню нової європейської країни шляхом консолідації спільних зусиль держави, громади, бізнесу. Україна має сформувати і втілити нову соціально-економічну структуру та інфраструктуру створенням «розумного», безпечного та якісного довкілля. Від правильної концепції її реалізації залежить успіх майбутнього глобального прогресу. Екологізація здатна забезпечити незалежність і розумну раціональність економіки держав та стати рушійною силою економічного розвитку в третьому тисячолітті.

⁷ Зелений тиждень ЄС – це щорічна подія, де політики, екологи та різні стейкхолдери з Європи та інших континентів обговорюють європейську екологічну політику. Тиждень у 2022 році був зосереджений на Європейському зеленому курсі –

стратегії ЄС щодо сталого та трансформаційного зростання для створення ресурсоефективної та кліматично нейтральної Європи до 2050 року.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Carbis Bay G7 Summit Communiqué. Our Shared Agenda for Global Action to Build Back Better. URL: <https://www.g7uk.org/wp-content/uploads/2021/06/Carbis-Bay-G7-Summit-Communique.pdf>.
2. G7 Summit. Schloss Elmau, 26-28 June. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2022/06/26-28/>.
3. G7 Summit. At Schloss Elmau. URL: <https://www.g7germany.de/g7-en/g7-summit>.
4. Summit of the "G20". Rome. URL: https://lb.ua/world/2021/10/30/497427_camit_velikoi_dvadtsyatkimi.html.
5. The Global Risks Report. 17th Edition, is published by the World Economic Forum. URL: <https://www3.weforum.org/docs/WEF.pdf>
6. Косович Б. Екологізація як напрям інноваційного розвитку підприємництва. Підприємство та інновації. Випуск. № 17, 2021. DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/17.12>. С. 60-65.
7. Кількість екологічних злочинів внаслідок російської агресії станом на 27 травня 2022 року. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Офіційний портал. URL: <https://mepr.gov.ua/news/39252.html>
8. Дайджест ключових наслідків російської агресії для українського довкілля за 26 травня - 1 червня 2022 року. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Офіційний портал. URL: <https://mepr.gov.ua/news/39252.html>.
9. UN warns of toxic environmental legacy for Ukraine, region. URL: <https://www.unep.org/news-and-stories/press-release/un-warns-toxic-environmental-legacy-ukraine-region>.
10. Збройна агресія росії завдала шкоди екології України на \$46 млрд – Мінприроди. URL: https://lb.ua/society/2023/01/14/_zbroyna_agresiya_rusii.html.
11. Resolution adopted by the General Assembly UN on 25 September 2015 70/1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development / UN. URL: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E.
12. UNFCCC Sites and platforms. "The Paris Agreement". URL: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>
13. 13. Carl-Friedrich Schleussner «The Paris Agreement – the 1.5°C Temperature Goal». Climate Analytics. URL: <https://climateanalytics.org/briefings/15c/>.
14. Навіть вчені проти: чим небезпечний Великий адронний колайдер. URL: <https://mapme.club/poradi/13700-navit-vcheni-proti-chim-nebezpechniy-velikiy-adronniy-kolayder.html>
15. Panchenko O., Domashenko M., Lyulyov O., Dalevska N., Pimonenko T., Letunovska N. Objectivation of the ecological and economic losses from solid domestic waste at the heating enterprises. *Management Systems in Production Engineering*, vol. 29, no. 3, 2021. pp. 235-241. <https://doi.org/10.2478/mspe>.
16. Харарі Ю. Н. Homo Deus. За лаштунками майбутнього / Ювал Ной Харарі; пер. з англ. О. Дем'янчука. Київ, «Форс Україна», 2018. 512 с., С. 31.
17. Від практики реалізації природоохоронних заходів до екологічної політики в Україні: шляхи і проблеми. Аналітична доповідь. Київ. 2011. С. 6-7.
18. Green Week 2022. URL: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/na-green-week-2022-rozpovili-yak-rujnuvannya-prirodi-v-ukraini-vpline-na-ves-svit/>
19. Kosovych V., Kosovych B., Rym O. Socialization of the economy as a component of the anthropocene age: economic and legal dimension. *Financial and credit activity: problems of theory and practice. Collection of scientific works*. vol. 2 no. 43, 2022. pp. 336-341. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.43.2022.3694>.

REFERENCES

1. Carbis Bay G7 Summit Communiqué. (2021). *Our Shared Agenda for Global Action to Build Back Better*. Retrieved from: <https://www.g7uk.org/wp-content/uploads/2021/06/Carbis-Bay-G7-Summit-Communique.pdf>.
2. G7 Summit. (2022). *Schloss Elmau, 26-28 June*. Retrieved from: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2022/06/26-28/>.
3. G7 Summit. (2021). *At Schloss Elmau*. Retrieved from: <https://www.g7germany.de/g7-en/g7-summit>.
4. Summit of the "G20". (2021). *Rome*. Retrieved from: https://lb.ua/world/2021/10/30/497427_camit_velikoi_dvadtsyatkimi.html.
5. The Global Risks Report (2022). *17th Edition, is published by the World Economic Forum*. Retrieved from: <https://www3.weforum.org/docs/WEF.pdf>
6. Kosovych, B. (2021). Greening as a direction of innovative development of entrepreneurship. *Entrepreneurship and innovation*. vol. 17, pp. 60-65. <https://doi.org/10.37320/2415-3583/17.12>. [in Ukrainian].

7. The number of environmental crimes due to Russian aggression as of May 27, 2022. *Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine. Official portal*. Retrieved from: <https://mepr.gov.ua/news/39252.html>.
8. Digest of the key consequences of Russian aggression for the Ukrainian environment for May 26 - June 1, 2022. *Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine. Official portal*. Retrieved from: <https://mepr.gov.ua/news/39252.html>.
9. UN warns of toxic environmental legacy for Ukraine, region. (2022). Retrieved from: <https://www.unep.org/news-and-stories/press-release/un-warns-toxic-environmental-legacy-ukraine-region>.
10. Russia's armed aggression caused damage to Ukraine's ecology to the tune of \$46 billion – Ministry of Natural Resources. (2023). Retrieved from: https://lb.ua/society/2023/01/14/_zbroyna_agresiya_r_osii.html
11. Resolution adopted by the General Assembly UN. (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development* / on 25 September UN. Retrieved from: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1.
12. UNFCCC Sites and platforms. (2018). *"The Paris Agreement"*. Retrieved from: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>.
13. Schleussner, Carl-Friedrich. (2015). «The Paris Agreement – the 1.5°C Temperature Goal». *Climate Analytics*. Retrieved from: <https://climateanalytics.org/briefings/15c/>.
14. Even scientists are against: how dangerous is the Large Hadron Collider. (2020). *Science*. Retrieved from: <https://mapme.club/poradi/13700-navit-vcheni-proti-chim-nebezpechniy-velikiy-adronniy-kolayder.html>
15. Panchenko, O., Domashenko, M., Lyulyov, O., Dalevska, N., Pimonenko, T., & Letunovska, N. (2021). Objectivation of the ecological and economic losses from solid domestic waste at the heating enterprises. *Management Systems in Production Engineering*, 29, 3, 235-241. <https://doi.org/10.2478/mspe>. [in English].
16. Harari, Y. N. (2018). *Homo Deus. A Brief History of Tomorrow* / trans. from English O. Demyanchuk. Kyiv, "Force Ukraine", 512, 31. [in Ukrainian].
17. From the practice of environmental protection measures to environmental policy in Ukraine: ways and problems. (2011). *Analytical Report*. Kyiv, 6-7. [in Ukrainian].
18. Green Week (2022). *At Green Week 2022 discussed how the destruction of nature in Ukraine will affect the whole world*. Retrieved from: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/na-green-week-2022-rozpovili-yak-rujnuvannya-prirodi-v-ukraini-vpline-na-ves-svit>.
19. Kosovych, V., Kosovych, B. & Rym, O. (2022). Socialization of the economy as a component of the anthropocene age: economic and legal dimension. *Financial and credit activity: problems of theory and practice. Collection of scientific works*. 2(43), 336-341. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.43.2022.3694>. [in English].

Bohdana Kosovych, PhD in Economics, Associate Professor, Department of Economy of Enterprise, Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

MODERN DETERMINANTS OF THE DEVELOPMENT OF ECOLOGIZATION

Abstract

Introduction. Planetary climatic changes, Russian military aggression determine the importance of issues of ecologization and finding solutions for its successful development. The development of greening is currently one of the priority issues on the agenda. After all, there are a number of environmental problems that need to be urgently solved precisely through greening. Greening, in its essence, forms new approaches to economic activity, which make it possible to increase the efficiency of the use of natural resources with the simultaneous preservation of the natural environment, its improvement at various levels and the provision of general well-being for human life. However, based on modern development trends, greening encountered certain obstacles for its successful implementation. The proposed study is devoted to the generalization and formulation of one's own vision of the reasons why environmental issues are not solved efficiently enough.

Goal. The purpose of the scientific work is to identify objective and subjective obstacles to the successful development of ecologization as an important component of ensuring sustainable development and the direction of humanization of modern society.

Method (methodology). A number of general scientific and special scientific methods is used in the research, first of all: analysis and synthesis to identify the determinants for the inadequate level of ecologization of all components of the life of modern society, in particular the economy; systematization – summarizing and distinguishing objective and subjective obstacles to ecologization in the world and in Ukraine; of epistemology – outline of the main problematic reasons for the development of environmentalization in the modern period.

Results. Based on the results of the research, the importance of intensifying the solution of environmental problems faced by modern humanity is argued. A complex of factors inhibiting the ecologically oriented efforts of the world community is identified. They are divided into objective and subjective obstacles. The essential characteristics of the isolated obstacles are considered. Attention is drawn to the environmental challenges caused by the military invasion of the Russian occupiers in Ukraine. The need for the formation of a systematic and complex toolkit of means of combating environmental problems through international associations has been determined. It is also proposed to move to real decisive actions and the formation of an institute of international environmental responsibility.

Keywords: ecologization; environmental problems; ecological entrepreneurship; climate changes; eco-innovations; determinants of greening.

Cite as: Kosovych, B. (2023). Modern determinants of the development of ecologization. *Economic analysis*, 33 (1), 103-112. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.01.103>